

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 348/1-Х/16
29.03.2012. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој XVIII редовној седници, 29.03.2012. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ПАТЊА ЖЕНЕ У ЕУРИПИДОВИМ ТРАГЕДИЈАМА, докторанда Ђурђине Шијаковић.

За ментора је одређен доц. др Гордан Маричић.

Доставити:

1х Универзитету у Београду
1х Стручном сараднику за
докторске дисертације
1х Шефу Одсека за правне послове
1х Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Весна Димитријевић

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр. 6/2067</u>	
(број захтева)	
<u>30.03.2012.</u>	
(датум)	

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Патња жене у Еурипидовим трагедијама

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА класичне науке
ОБЛАСТ

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Ђурђина (Богољуб) Шијаковић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо Филозофски фак. у Београду
образовање:

Година 2009. дипломирања:

Назив мастер рада кандидата:

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена:

Година одбране мастер рада: _

Обавештавамо вас да Наставно-научно веће је

на седници 29.03.2012. одржаној

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
	<u>Проф. др Весна Димитријевић</u>

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Ђурђина Шијаковић

Име и презиме ментора: Гордан Маричић

Звање: Доцент Филозофског факултета у Београду

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. *Типологија сатирске драме: Антички развој и нововековна рецепција*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. XLIX, св. 1-2, Нови Сад 2001, 7-34.

2. *Митске приче на радио таласима: Христићев Орест и Лукићева Медеја*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, књ. LIV, св. 3, Нови Сад 2006, 585-593.

3. *Доживљај Троје у разним генерацијама српских песника: Војислав Илић, Јован Христић и Велимир Лукић*, Античка култура, европско и српско наслеђе, Зборник радова, Друштво за античке студије Србије – Институт за теолошка истраживања, Београд 2010, 282-287.

4. *Пољупци без броја – браник вечној ноћи: Пета Катулова песма и За старим Катулом Симе Пандуровића*, Истраживања, 22, Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за историју, Нови Сад 2011, 85-94.

5. Euripid, *Izabrane drame*, Sa starogrčkog preveli Gordan Maričić, Aleksandar Gatalica i Lucija Carević, Plato, Beograd 2007, strana 378: *Uvod* (7-24), prevodi *Herakla* – sa Lucijom Carević (113-142 i fusnote: 331-334), *Medeje* (144-169 i fusnote: 334-351), *Feničanki* (79-112) i

Kiklopa (205-223 i fusnote: 352-356), beleške uz drame i bibliografija Euripidove Drame na srpskom jeziku (34).

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА

Датум _____

М.П.

проф. др Весна Димитријевић

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА КЛАСИЧНЕ НАУКЕ

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

**ПАТЊА ЖЕНЕ У ЕУРИПИДОВИМ
ТРАГЕДИЈАМА**

кандидат: Ђурђина Шијаковић
ментор: доцент др. Гордан Маричић

У Београду, јануар 2012. године
Уводно разматрање

Патња: осјећање, стање и искуство, непожељно а оплемењујуће, дубоко лично и сасвим универзално, суштинско је градиво људске душе и људскости. Неизбјежна је, но с разлогом – патња је пут сазнања и самоспознаје, водич ка мудрости и бољем Ја. Она човјека и разара и гради, имајући тако често драматичан утицај на његов живот и сва поља његовог дјеловања. Њене димензије су човјекове – физичка, духовна, емотивна. Овако слојевита, најчешће обухвата човјека у цијелости.

То *πάθος*, грчка ријеч одговарајућа српској „патња“, веома је прегнантног значења и заправо је стожерни театролошки термин којим се означава један од кључних дјелова трагичне приче. Наравно, прва нам је на уму Аристотелова дефиниција: „патос је радња која доноси пропаст и бол; то су, на пример, умирања пред очима гледалаца, случајеви превеликог бола, рањавања и друга слична страдања“ (*О песничкој уметности*, 1452^b, у преводу Милоша Ђурића). Са друге стране, патос се као бујица снажних осјећања супротставља етосу (то *ἦθος*), постојаном карактеру човјековом који учествује у драмској радњи. Независно од естетичких разматрања и речника позоришта и бесједништва, појам патоса се односи на повишено, узбуђено стање људског духа пред судбоносним одлукама и у изузетно значајним околностима. То *πάθος* је још и страдање, страст, узбуђење... Јасно је да овај занимљиви појам није тек ставка у театролошким и реторичким изучавањима, већ један својеврстан феномен живота, комплексан, пулсирајући и разнолик.

У многим културама, па тако и у античкој грчкој, и свакако у култури атинског друштва V вијека, жена је перципирана као биће отвореније за спољашњи утицај било које врсте. Емотивност, ирационалност, кадкад и неурачунљивост спадају у културолошко схватање грчке жене. Њено тијело је, такође, виђено као слабије, флуентније у контурама, попустљивије. Укупна слика представља жену као нестабилнију, слабију (и у том смислу њежнију) у односу на мушкарца. Сходно томе, њена психосоматска „конструкција“ је подложна патњи. Патња је код женског бића можда само транспарентнија – да ли због поменуте слабости, или напротив због снаге да је призна пред собом и подијели са другима.

Будући дубоко лична, патња се проживљава у интимном, приватном простору – било да се пати у самоћи или у друштву најближих који саучествују у патњи (или, који су сапатници). Приватни живот се може схватити као сфера нестабилне емотивности смјештена унутра, у кући, у традиционално женском простору. Женина је контрола и моћ над домаћим простором, она је ту снажна. Насупрот томе, јавни живот полиса одвија се напољу, у јавном простору и у знаку је интеракције између пуноправних грађана –мушкараца. У драмској умјетности, умјетности полиса *par excellence*, граница између сфера интимног, домаћег, „женског“ живота и оног јавног, друштвено–политичког, „мушког“ је узнемирена.

Опречна позиционираност οἶκος-а и πόλις-а се користи, преиспитује, ставља у различите контексте. У извјесном смислу, трагедија уздиже приватни живот на ниво политичког, и приватно постаје доступно јавности, а овоме визуелно одговарају елементи позоришне архитектуре: сцена је постављена на отвореном, а глумци неријетко пред гледаоце (дакле, грађане) излазе управо – из куће.

Феномен патње је у самим темељима античке мисли уопште, а нарочито у темељима античког грчког позоришта, најуже везаног како за човјека као појединца, страхове и прегнућа индивидуе, тако и за цјелокупну људску заједницу и њене друштвено–политичке проблеме. Стога су сачуване античке трагедије нарочито драгоцјени извори за феномен патње у његовој универзалности, али и за овај феномен у оквирима античког грчког друштва, његове животне философије и религије.

Неке од особености Еурипидовог стваралаштва – као што су антроподикеја, психологија, реализам – модерној публици нарочито приближавају најмлађег од тројице великих античких трагедиографа. Он је ушао у лавиринте људске душе и унутар ње налазио законитости и нужности: у његовим драмама се између себе боре мотиви срца, различите страсти и нагони, и ову бујицу можемо пратити и препознавати као πάθος у ширем и ужем смислу. Еурипид је, бивајући и у томе пионир, имао особито танано чуло за жену и женску душу. Од деветнаест његових сачуваних драма, осам носи име по главној јунакињи (*Алкестида*, *Андромаха*, *Електра*, *Хекаба*, *Хелена*, *Ифигенија у Аулиди*, *Ифигенија у Тауриди*, *Медеја*), четири по женском хору (*Бакхе*, *Прибјегарке*, *Тројанке*, *Феничанке*), а још двије приказују женске судбине (*Хиполит*, *Јон*). Одличан познавалац женског срца и природе, показао се као изванредан умјетник у цртању женских патњи и чувстава која кореспондирају са патњом. Душевне борбе, усковитлане страсти, нагони за крвавим одмаздама, љубавне чежње, тихе сјете, узлети у снове и падања у очај – толика стања налазе душе јунакиња, стварних и живих колико је животно њихово патеништво. Са својим јунакињама и јунацима Еурипид саосјећа и за њих има симпатију у оном првобитном значењу те ријечи (συμπάθεια).

У времену Протагорином у коме је човјек мјерило свих ствари, Еурипидове личности су субјекти своје трагичности, и као такви пате на начин близак нама, нараштају модерног доба. Њихова лична патња није самовоља богова, неке далеке Судбе или равнодушне Нужности, већ је израз самосвијести – а то нас враћа идеји о смислености и универзализму патње.

Предмет рада

Предмет рада који предлажем под насловом „Патња жене у Еурипидовим трагедијама“ у знатној мјери је описан у уводном разматрању овог образложења. У овом раду ћу помније проучавати феномен патње првенствено као родно–специфичан феномен. Затим, фокусираћу се на динамику патње и проучавати како она садејствује са карактером. Бројне студије случаја ће управо показати како заједнички и међузависно пулсирају πάθος (нарочито πάθος у ужем смислу патње) и φθος, и пресудно утичу на живот. Тако ће се издвојити други појмови, такође суштински за човјека, а који су у корелацији са овдје проучаваном патњом: гнијев и осветољубивост, Ерида и Ерос, жртва и саможртва, правда, мудрост и

самоспознаја, индивидуалност у патњи и колективно сапатништво, активитет и пасивитет патнице. Посебна пажња биће посвећена грчкој тужбалици унутар драмског дјела и тужењу које настаје као својеврстан производ женске патње. Тужбалица је у овом случају драмска форма унутар драмске форме, а њен исцјељујући аспект (исцјељујући по ожалашћени скуп, и по саму тужиљу) одговара катарсичком моменту трагедије. Уз обавезно утврђивање релевантног језичко-стилског регистра термина и примједбе из театролошког угла, предмет рада ће бити праћен у контексту друштвено–политичких, културно–историјских и антрополошких оквира. У додатку посвећеном рецепцији Еурипидовог дјела нарочито ће бити испитана „екранизована патња“ Еурипидових јунакиња у филмској трилогији знаменитог грчког редитеља Михалиса Какојаниса (*Ифигенија, Тројанке, Електра*).

Циљеви истраживања

Неки од вишеструких циљева овако осмишљеног истраживања издвојили су се током прелиминарног проучавања.

Из културно–историјске перспективе и перспективе родних студија, главни циљ овог истраживања би било поимање женске патње, њених узрока и последица у атинском друштву V вијека и уопште у класичном грчком друштву. Централни појам би се у раду огледао у оквирима друштвених и политичких прилика Еурипидовог доба. Истраживање је конципирано тако да се уклапа у савремени научни тренд повећаног интересовања хуманиста за нешто што би се могло назвати „историјом приватног живота“.

У театролошком кључу ишло би се ка утврђивању и истицању животности и кључне улоге момента патње и патоса за античку трагедију, првенствено Еурипидову. Пратила би се физичка димензија патње и патња у односу на гест, покрет, маску, могућности и ограничења тијела, простор и друге визуелне елементе театра. У истом контексту би се размотрили релевантни монолози, дијалози, реплике, односно патња обликована и артикулисана у (драмски изговаране) ријечи. Затим, интересантно би било сагледати активитет и пасивитет у патњи као компоненте драмске радње.

У домену језичког истраживања потрудила бих се да дефинишем Еурипидов лексички корпус релевантан за ову тему, да утврдим језичко–стилски регистар одабраних израза и њихов термилошки статус.

Из угла антропологије у ширем смислу, изнова бих се враћала на универзализам патње, којим се могу боље схватити и објаснити други антрополошки битни феномени. Циљ би, дакле, био да се кроз студије случаја испита опсег већ поменутих појмова чији су носиоци Еурипидове јунакиње.

Значај истраживања

Могући значај рада „Патња жене у Еурипидовим трагедијама“ донекле је већ антиципиран у претходним одјељцима образложења. У мјери у којој то ово истраживање омогућава, а фокусирањем на проблем патње, рад би могао дати допринос проучавању не само Еурипида и његовог дјела, већ и даљем изучавању

социјалних односа и улога у друштву класичне Атине и Грчке. Поред тога, овај рад би се уклопио у оквире савремених научних метода интердисциплинарног проучавања. Поглављем посвећеним рецепцији Еурипидовог наслеђа – филмској трилогији Михалиса Какојаниса, рад би нарочито показао актуелност, свевременост, прегнантност, свјежину и атрактивност Еурипидовог свијета.

Основне хипотезе

Овако осмишљен рад почива на претпоставци да ће се кроз студије случаја са једне стране потврђивати Еурипидово схватање о универзалности и универзализму патње, док ће се са друге стране овај феномен паралелно реконституисати као родно-специфичан. На оба ова плана очекује се Еурипидова иновативност у односу на дотадашње поимање патње (конкретније, у односу на поимање код његових претходника трагедиографа), имајући у виду дух Еурипидовог времена и његову сопствену философију.

Друга хипотеза је да ће се анализом трагедија утврдити Еурипидова доследност у позиционирању других битних појмова наспрам стожерног појма патње. Интерактивност патње са другим феноменима је, очекује се, код нашег Трагедиографа увијек истакнута константа.

У погледу стила и форме, претпостављен је поступак по коме се, у тренуцима у којима преовлађује патња и патос, говорни стих као носилац логоса смјењује монодијом, која је примјеренија афекту.

Напоследку, вјерујем да ће се детаљним проучавањем одабраних одломака текста утврдити интересантне паралеле, а можда и размимоилажења у схватању патње и патоса у антрополошкој и театролошкој равни.

Методе истраживања

У предложеном истраживању Еурипидовог опуса, служила бих се компаративном методом, квантитативном анализом релевантних ријечи и израза, квалитативном анализом одабраних одломака текста. Наведене методе би омогућиле утврђивања језичко-стилског регистра и проучавање истог на семантичком плану. Зарад што бољег разумијевања феномена патње, нарочита пажња би се обратила на културно-историјску експликацију. Интердисциплинарност, илустративност, коришћење екскурса и дигресија раду би дали свјежину и учинили би га кориснијим и питкијим за шире читање.

Структура рада

Рад би био подијељен на четири цјелине, а које носе следеће радне наслове и поднаслов:

Предговор (са представљањем теме, описом методологије израде рада, освртом на изабрану постојећу литературу и другим подацима)

Апстракт

Садржај

Списак скраћеница

I УВОД

1. ПАТЊА И ΠΑΘΟΣ: етимологија, језичко-стилски регистар, термилошки статус, рефлекс у позоришном речнику.
2. ЖЕНА У АΝΤΙΧΟΙ ΓΡΗΚΟΙ: културно-историјски и друштвено-политички контекст; андроцентрична Атина и субверзивна моћ жена у обредној сфери живота.
3. ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ И ЖЕНСКА ΨΥΧΗ: Еурипидова наводна мизогинија и истинска симпатија и саосјећање према женској души; жена и њен свијет у контексту Еурипидове мисли.

II ГЛАВНИ ДИО – СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА

1. ОДНОС ПАТЊЕ И ЖРТВЕ
2. САМОЖРТВА И ПАΤΕΝΙΣΤΗ
3. ПАТЊА КАО ПУТ ДО МУДРОСТИ
4. ПАТЊА НА ПОЗОРНИЦИ: ΤΗΛΟΣ И ΠΑΘΟΣ, ΥΒΡΙΣ И ΚΑΘΑΡΣΙΣ
5. ОДБАЧЕНА ДРУГОСТ, ΓΝΙΕΒ И ОСВЕТА
6. ОБЛИКОВАЊЕ ПАТЊЕ: ΚΟΜΜΟΣ, ΤΡΑΓΙΧΗ ΤΥΧΗ
7. КОЛЕКТИВНА И ИНДИВИДУАЛНА ПАТЊА: ΜΑΝΙΑ
8. АКТИВИТЕТ: ΠΑΣΙΒΙΤΗΣ У ПАΤΗ
9. ОБРЕДНА ПАТЊА: ЖЕНА И РИТУАЛ
10. КУТАК ЗА ПАΤΗ: ЖЕНА И ΟΙΚΟΣ

III РЕЦЕПЦИЈА И ПАРАЛЕЛЕ

1. ПАТЊА НА ΠΛΑΤΗΝ И ΟΜΑΧ ΕΥΡΙΠΙΔΗ: филмска трилогија Михалиса Какојаниса (*Ифигенија, Тројанке, Електра*).
2. Други примјери рецепције Еурипидовог наслеђа у контексту изучавања појма патње.
3. Могуће паралеле у нашој народној поезији.

IV ЗАКЉУЧАК

Прилози (фотографије, илустрације, упитник са списком испитаника и сл.)

Библиографија

Резиме (на енглеском језику)

Indices

Одабрана литература

Списак литературе ће се у току израде рада ширити.

- Бабић Сташа, *Грци и други: Античка перцепција и перцепција антике*, Београд: Клио 2008.
- Битен Ан-Мари, *Стара Грчка*, превео Бојан Савић Остојић, Београд: Клио, 2010. (Anne-Marie Buttin, *La Grèce classique*, Edition Belles Lettres, 2000.)
- Бордман Џон, Грифин Џаспер и Мари Озвин, *Оксфордска историја Грчке и хеленистичког свијета*, превео Небојша Порчић, Београд: Клио 1999. (*The Oxford History of Greece and Hellenistic World*, Oxford: Oxford University Press 1988.)
- Вернан Жан-Пјер и Видал-Наке Пјер, *Мит и трагедија у античкој Грчкој I*, превео Јован Попов. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића 1995. (Jean-Pierre Vernant et Pierre Vidal-Naquet, *Mythe et tragédie en Grèce ancienne*, tome 1, Paris: Éditions la découverte 1986.)
- Вернан Жан-Пјер и Видал-Наке Пјер, *Мит и трагедија у античкој Грчкој II*, превео Јован Попов. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића 1995. (Jean-Pierre Vernant et Pierre Vidal-Naquet, *Mythe et tragédie en Grèce ancienne*, tome 2, Paris: Éditions la découverte 1986.)
- Вернан Жан-Пјер (приређивач), *Ликови старе Грчке*, превели Драгана Банковић, Душан Поповић, Јована Поповић, Београд: Клио, 2007. (a cura di Jean-Pierre Vernant, *L' Uomo Greco*, Gius. Laterza & Figli S.p.a., Roma – Bari 1991.)
- Ђурић Војислав, *Тужбалица у светској књижевности*. Београд 1940.
- Жене, род, идентитет, књижевост, Зборник радова са V међународног научног скупа „Српски језик, књижевност, уметност“, Крагујевац 2011.
- Јордовић Иван, *Стари Грци: портрет једног народа*. Београд: Завод за уџбенике / Балканолошки институт САНУ 2011.
- Керењи Карољ, *Кћери Сунца*, превели Клара Потоцки и Младен Срђан Воларевић, Чачак: Градац, 1994. (Kerényi Károly 1948: *Napleányok. Elmékedések Héliosról és görög istennőkről*, Budapest.)
- Кито Х. Д. Ф., *Грци*. Превео Веселин Костић, Београд: Просвета, 2008. (Kitto H. D. F., *The Greek*, Penguin Books Ltd.)
- Куланж Фистел де, *Античка држава*. Превели Б. А. Прокић и Ж. М. Милосављевић, Београд: Плато, 1998. (Fustel de Coulanges, *La cité antique*)
- Лески Албин, *Грчка трагедија*, превео Томислав Бекић, Нови Сад: Светови, 1995. (Albin Lesky, *Griechische Tragödie*.)
- Роде Ервин, *Psyche: Култ душе и бесмртност код Грка*. Превели Дринка Гојковић и Олга Кострешевећ. Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића 1991. (Erwin Rohde, *Psyche. Seelencult und Unsterblichkeitsglaube der Griechen*, Tübingen: Verlag von J. C. B. Mohr, 1925.)
- Руже Жилбер, *Музика и транс: Нацрт једне опште теорије односа музике и опседнутости*, превела Јелена Стакић. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића. (Gilbert Rouget, *La musique et la transe*, Paris: Éditions Gallimard, 1980.)
- Фрајденберг Олга, *Поетика сижеса и жанра*, превела Радмила Мечанин, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића 2011. (Фрејденберг Олга, *Поэтика сюжета и жанра*, Москва: Лабиринт 1997)

Чајкановић Веселин, *Мит и религија у Срба*, Београд: СКЗ 1973.
Шаулић Новица, *Српске народне тужбалице*. Београд: Графички институт
„Народна мисао“ 1929.

Alexiou Margaret, *The Ritual Lament in Greek Tradition*. Rowman&Littlefield, Oxford 2002.

Barett James, *Staged Narrative: Poetics and the Messenger in Greek Tragedy*. Berkeley: University of California Press 2002.

Belli Angela, *Ancient Greek Myths and Modern Drama, a study in continuity*, New York / London, New York University Press 1969.

Brecht Bertolt, *Dijalektika u teatru*, preveo Darko Suvin, Beograd: Nolit 1979. (Bertolt Brecht, *Schriften zum Theater I-VII*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1963-64)

Burkert Walter, *Homo Necans: interpretacije starogrčkih žrtvenih obreda i mitova*. Preveli Nataša Filipašić i Ninoslav Zubović. Zagreb: Naklada BREZA, 2007. (Walter Burkert, *Homo Necans. Interpretationen altgriechischer Opferriten und Mythen*, Berlin/New York 1997.)

Burkert Walter, *Greek Religion: Archaic and Classical*, translated by John Raffan. Blackwell, Harvard University Press 2006. (Walter Burkert, *Griechische Religion der archaischen und klassischen Epoche*, Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 1977.)

Burkhart Jakob, *Povest grčke kulture*, Tom I, prevela Olga Kostrešević, Sremski Karlovci i Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 1992. (Jacob Burckhardt, *Griechische Kulturgeschichte*)

Burkhart Jakob 1992b: *Povest grčke kulture*, Tom III, prevela Olga Kostrešević, Sremski Karlovci i Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 186–189 и 199–202. (Jacob Burckhardt, *Griechische Kulturgeschichte*)

Chamoux François, *Grčka civilizacija u arhaisko i klasično doba*, preveo Borislav Radović, Beograd: Jugoslavija, 1967. (Chamoux François, *La civilisation grecque de l'époque archaïque et classique*)

CT : *The Classical Tradition*, editors Anthony Grafton, Glenn W. Most, Salvatore Settis, Cambridge Massachusetts and London, England: The Belknap Press of Harvard University Press 2010.

Danforth M. Loring, *The Death Rituals of Rural Greece*. Princeton: Princeton University Press 1982.

Detienne Marcel i Vernant Jean-Pierre, *Lukava inteligencija u starih Grka*, prevela Martina Fryda Kaurimsky, Zagreb: Naklada MD 2000. (Marcel Detienne, Jean-Pierre Vernant, *Les ruses de l' intelligence, La metis des Grecs*, Paris: Flammarion 1974)

Dipon Florans, *Aristotel ili vampir zapadnog pozorišta*, prevela Mirjana Miočinović. Beograd: CLIO 2011. (Florence Dupont, *Aristote ou le vampir du théâtre occidental*, Paris: Éditions Flammarion 2007)

Dukat Zdeslav, *Grčka tragedija*, Zagreb: Demetra, Filofska biblioteka Dimitrija Savića 1996.

- Easterling P. E. (editor), *The Cambridge Companion to Greek Tragedy*. Cambridge University Press, 1997.
- Eisermann Gottfried, *Rolle und Maske*, Tübingen 1991.
- Fischer-Lichte Erika, *Povijest drame: razdoblja identiteta u kazalištu od antike do danas. Svezak I, od antike do njemačke klasike*. Preveo Dubravko Torjanac. Zagreb: disput 2010. (Erika Fischer-Lichte, *Geschichte des Dramas, Epochen der Identität auf dem Theater von der Antike bis zur Gegenwart. Band 1: Von der Antike bis zur deutschen Klassik*, A. Francke Verlag Tübingen und Basel 1999)
- Flacelière Robert, *Grčka u doba Perikla*, prevela Vita Klaić, Zagreb: Naprijed, 1979. (Flacelière Robert, *La vie quotidienne en Grèce au siècle de Périclès*, Librairie Hachette 1959)
- Gordon R. L. (editor), *Myth, Religion, Society*. New York: Cambridge University Press 1981.
- Highet Gilbert, *The Classical Tradition: Greek and Roman Influence on Western Literature*, New York / London, New York University Press 1949.
- Hristić Jovan, „Antički mit i moderna drama“, *Scena: časopis za pozorišnu umetnost*, godina V, knjiga 1, broj 3, urednici Eli Finci et al., Novi Sad: Sterijino pozorje, maj–jun 1969, 201–202.
- Jeger Verner, *Paideia: oblikovanje grčkog čoveka*. Preveli Olga Kostrešević i Drinka Gojković. Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada 1991. (Werner Jäger, *Paideia: Die Formung des griechischen Menschen*, Berlin / New York 1973)
- Kartlidž Pol (priređivač), *Kembridž ilustrovana istorija: Antička Grčka*. Preveli Branislav Kovačević i Slađana Milinković, Novi Sad: Stylos, 2007. (ed. Cartledge Paul, *The Cambridge Illustrated History of Ancient Greece*, 1998.)
- Kaufman Valter, *Tragedija i filosofija*, prevela Jelena Stakić. Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada 1989. (Walter Kaufmann, *Tragedy and philosophy*, New York 1969)
- Kerényi C., *Dionysos: Archetypal Image of Indestructible Life*, translated from manuscript by Ralph Manheim. Princeton, New Jersey: Princeton University Press 1976.
- Kitto H. D. F., *Greek Tragedy: A Literary Study*. London: Methuen and Co. 1966.
- Kot Jan, *Jedno bogova: studije o grčkim tragedijama*, preveo Petar Vujičić. Beograd: Nolit 1974. (Jan Kott, *Jedzenie bogow*, 1972)
- Kozak Krištof Jacek, *Privlačna fatalnost: subjekt i tragedija*. Prevela Roksanda Njeguš. Beograd: Službeni glasnik 2004. (Krištof Jacek Kozak, *Privlačna usodnost: subjekt in tragedija*, Ljubljana 2004)
- Lefkowitz Mary R., Fant Maureen B., *Women's Life in Greece and Rome, A Source Book in Translation*. London: Gerald Duckworth & Co. Ltd. 2004.
- Licht Hans, *Povijest grčkih običaja*, preveo Ratimir Škunca, Zagreb: Demetra, Faustovska biblioteka Dimitrija Savića, 2009. (Licht Hans, *Sittengeschichte Griechenlands*, Stuttgart 1962.)
- Livraga Jorge A., *Kazalište misterija u Grčkoj: Tragedija*, preveli Renata Garbajs i Gloria Blažanović, Zagreb: Nova akropola 2000. (Jorge Angel Livraga, *El teatro misterico en Grecia: La tragedia*, Nueva Acropolis 1987)

- Loraux Nicole, *Mothers in Morning*. Translated in English by Elizabeth Trapnell Rawlings, Cornell University Press 1998.
- Loraux Nicole, *The experiences of Tiresias, The Feminine and the Greek Man*. Princeton University Press, 1990.
- Martindale Charles, Thomas Richard F. (editors), *Classics and the uses of reception*, Blackwell Publishing Ltd 2006.
- Nusbaum Marta, *Krhkost dobrote: sreća i etika u grčkoj tragediji i filosofiji*. Preveli Branimir Gligorić i Lada Akad. Beograd: Službeni glasnik 2009. (Martha C. Nussbaum, *The fragility of goodness: luck and ethics in Greek tragedy and philosophy*, Cambridge University Press 1986)
- OCD: *The Oxford Classical Dictionary*. Third Edition. Edited by Simon Hornblower and Antony Spawforth. New York: Oxford University Press 1996.
- Otto Walter Friedrich, *Theophania. Duh starogrčke religije*, preveo Damir Barbarić. Zagreb: Matica hrvatska. (Walter Friedrich Otto, *Theophania. Der Geist der altgriechischen Religion*. Hamburg, Rowohlt, 1956)
- Rode Ervin, *Psyche: kult duše i vera u besmrtnost kod Grka*, prevele Drinka Gojković i Olga Kostrešević. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 1991. (Erwin Rohde, *Psyche. Seelencult und Unsterblichkeitsglaube der Griechen*, Tübingen: Verlag von J. C. B. Mohr, 1925.)
- Seeck Gustav Adolf, *Die griechische Tragödie*, Stuttgart: Reclam 2000.
- Silk M. S. (editor), *Tragedy and the Tragic: Greek Theatre and Beyond*. Oxford: Clarendon Press 1966.
- Stevanović Lada, *Laughing at the Funeral: Gender and Anthropology in the Greek Funeral Rites*. Belgrade: Institute of Ethnography SASA 2009.
- Stinton T. C. W., *Collected Papers on Greek Tragedy*, Oxford: Clarendon Press 1990.
- Stojanović Zoran (priređivač), *Teorija tragedije*. Beograd: Nolit 1984.
- Frejdenberg M. Olga, *Mit i antička književnost*. Prevela Radmila Mećanin. Beograd: Prosveta 1987. (Фрейденберг Ольга, *Миф и литература древности*, Москва 1978)
- Holst-Warhaft Gail, *Dangerous Voices: Women's Lament and greek Literature*. T J Press Ltd, Patsdow, Cornwall 1995.
- Humphreys Sarah C., *The Family, Women and Death, Comparative Studies*, The University of Michigan Press 1993.
- Veber Alfred 1987: Tragično i istorija, prevela Olga Kostrešević, Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada, 284. (Alfred Weber, *Das tragische und die Geschichte*)
- Vernant Jean-Pierre, *Mortals and Immortals*, edited by Froma I. Zeitlin, Princeton University Press 1991.
- Winkler John J. and Zeitlin Froma I. (editors), *Nothing to do with Dionysos? Athenian Drama in Its Social Context*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press 1990.
- Zeitlin Froma I., *Playing the Other: Gender and Society in Classical Greek Literature*. Chicago: University of Chicago Press, 1995.

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

Изабрани у комисију која би размотрила предлог теме за дисертацију Ђурђине Шијаковић, докторанда на Одељењу за класичне науке Филозофског факултета Универзитета у Београду, подносимо следећи

**Реферат о квалификованости кандидата и подобности предложене
теме за докторску дисертацију**

Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Ђурђина Шијаковић, рођена 03. 05. 1985. у Никшићу, Црна Гора, уписала је основне студије на Одељењу за класичне науке Филозофског факултета Универзитета у Београду академске 2003/04. године. Дипломирала је 20. 05. 2009. положивши дипломски испит на тему: *Божанство које умире и васкрсава у религијама Старог свијета* са оценом 10 (ментор проф. др Александар Лома). Просечна оцена током основних студија је 9.61.

Академске 2010/11. уписала је докторске студије на Одељењу за класичне науке Филозофског Факултета Универзитета у Београду. Тренутно је на трећој и завршној години докторских студија са просечном оценом 10.00. Кандидаткиња је поднела предлог теме докторске дисертације под називом: ***Патња жене у Еурипидовим трагедијама.***

Ђурђина Шијаковић је од априла 2010. године запослена у Етнографском институту САНУ. Као истраживач–сарадник ради на два пројекта које финансира Министарство за науку и образовање Републике Србије. Објавила је неколико научних радова и учествовала на неколико међународних скупова.

Предмет и циљ дисертације:

Предмет рада ***Патња жене у Еурипидовим трагедијама*** јесте феномен патње првенствено као родно-специфичан. Фокус је, затим, на динамици патње и на њеном садејству с карактером: студије случаја ће управо показати како заједнички и међузависно пулсирају патос / πάθος (нарочито πάθος у ужем смислу патње) и етос / ἦθος, и пресудно утичу на живот. Тако ће се издвојити други појмови, такође суштински за човека, а који су у корелацији са овде проучаваном патњом: гнев и осветољубивост, Ерида и Ерос, жртва и саможртва, правда, мудрост и

самоспознаја, индивидуалност у патњи и колективно сапатништво, активитет и пасивитет патнице. Посебна пажња биће посвећена грчкој тужбалици унутар драмског дела и тужењу које настаје као својеврстан производ женске патње: тужбалица је у овом случају драмска форма унутар драмске форме, а њен исцељујући аспект одговара катарзичком моменту трагедије.

Из антрополошке, културно–историјске и перспективе родних студија, главни циљ овог истраживања било би поимање женске патње, њених узрока и последица у атинском друштву V века. Централни појам би се у раду огледао кроз студије случаја а у оквирима друштвених и политичких прилика Еурипидовог доба. У театролошком кључу ишло би се ка утврђивању и истицању животности и кључне улоге момента патње и патоса за античку трагедију, првенствено Еурипидову. Пратила би се физичка димензија патње у односу на гест, покрет, маску, могућности и ограничења тела, простор и друге визуелне елементе театра. У домену језичког истраживања циљ је дефинисање Еурипидовог лексичког корпуса релевантног за ову тему, као и утврђивање језичко–стилског регистра одабраних израза и њиховог терминолошког статуса.

Овако осмишљен рад сведочи о оригиналним идејама кандидаткиње која укршта више перспектива у једно интердисциплинарно истраживање. Оно је, у првом реду, конципирано тако да се уклапа у савремени научни тренд повећаног интересовања хуманиста за нешто што би се могло назвати „историјом приватног живота“. Поред тога, овај рад би допринео развоју научне мисли на пољима антропологије, родних студија и театрологије.

Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације:

Рад би био подељен на четири целине, које носе следеће радне наслове и поднаслов:

Предговор (са представљањем теме, описом методологије израде рада, освртом на изабрану постојећу литературу и другим подацима)

Апстракт

Садржај

Списак скраћеница

I УВОД

1. ПАТЊА И ΠΑΘΟΣ: етимологија, језичко-стилски регистар, терминолошки статус, рефлекси у позоришном речнику.

2. ЖЕНА У АНТИЧКОЈ ГРЧКОЈ: културно-историјски и друштвено-политички контекст; андроцентрична Атина V века и субверзивна моћ жена у обредној сфери живота.

3. ЕУРИПИД И ЖЕНСКА ДУША: Еурипидова наводна мизогинија и истинска симпатија и саосећање према женској души; жена и њен свет у контексту Еурипидове мисли.

II ГЛАВНИ ДЕО – СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА

11. ОДНОС ПАТЊЕ И ЖРТВЕ

12. САМОЖРТВА И ПАТЕНИШТВО

13. ПАТЊА КАО ПУТ ДО МУДРОСТИ

14. ПАТЊА НА ПОЗОРНИЦИ: ΤΙΓΕΛΟ И ΠΑΘΟΣ, ΥΒΡΙΣ И ΚΑΘΑΡΣΙΣ

15. ОДБАЧЕНА ДРУГОСТ, ГНИЈЕВ И ОСВЕТА

16. ОБЛИКОВАЊЕ ПАТЊЕ: ΚΟΜΜΟΣ, ΤΡΑΓΙΧΚΑ ΤΥΧΒΑΛΙΤΑ
17. ΚΟΛΕΚΤΙΒΝΑ И ИΝΔΙΒΙΔΥΑΛΝΑ ПАТЊА: ΜΑΝΙΑ
18. ΑΚΤΙΒΙΤΕΤ: ΠΑΣΙΒΙΤΕΤ У ПАТЊИ
19. ΟΒΡΕΔΝΑ ПАТЊА: ЖЕНА И ΡΙΤΥΑΛ
20. ΚΥΤΑΚ ΖΑ ПАТЊΥ: ЖЕНА И ΟΙΚΟΣ

IV ЗАКЉУЧАК

Прилози

Библиографија

Резиме (на енглеском језику)

Indices

Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању:

Овако осмишљен рад почива на претпоставци да ће се, кроз студије случаја, с једне стране потврђивати Еурипидово схватање о универзалности и универзализму патње, док ће се с друге стране овај феномен паралелно реконституисати као родно-специфичан. На оба ова плана кандидаткиња очекује Еурипидову иновативност у односу на дотадашње поимање патње (конкретније, у односу на поимање код његових претходника трагедиографа), имајући у виду дух Еурипидовог времена и његову сопствену философију.

Друга хипотеза је да ће се анализом трагедија утврдити Еурипидова доследност у позиционирању важних појмова наспрам стожерног појма патње. Интерактивност патње са другим феноменима је, очекује се, увек истакнута константа.

У погледу стила и форме, претпостављен је Еурипидов поступак по коме се, у тренуцима у којима преовлађује патња и патос, говорни стих као носилац логоса смењује монодијом, која је примеренија афекту.

Методе које ће се у истраживању применити:

У предложеном истраживању Еурипидовог опуса, кандидаткиња би се служила компаративном методом, квантитативном анализом релевантних речи и израза, квалитативном анализом одабраних одломака текста. Наведене методе омогућиле би утврђивање језичко-стилског регистра и бавиле се његовим проучавањем на семантичком плану. Зарад што бољег разумевања феномена патње, нарочита пажња обратила би се на културно-историјску експликацију.

Очекивани резултати и научни допринос:

У мери у којој то ово истраживање омогућава, а фокусирањем на проблем патње, рад би могао дати допринос проучавању не само Еурипида и његовог дела, већ и даљем изучавању социјалних односа и улога у друштву класичне Атине и Грчке. Поред тога, овај рад би се уклопио у оквире савремених научних метода интердисциплинарног проучавања, обједињавајући у себи аспекте антропологије, родних студија, културне и политичке историје, класичне филологије и театрологије. Рад би, такође, ишао ка томе да покаже актуелност и свременост, прегнантност и свежину Еурипидовог света.

Закључак:

Комисија, а и ментор с њом, налазе да је Ђурђина Шијаковић изабрала занимљиву и, на овај начин, још необрађену тему. Проучавајући феномен женске патње у Еурипидовим трагедијама у културно-историјском и друштвено-политичком контексту Атине V века, кандидаткиња ће се кроз студије случаја и уз интердисциплинаран приступ нарочито позабавити односом патње и других, за човека суштинских, феномена, који су у фокусу Еурипидове и античке мисли уопште. Неки од њих су: (само)жртва и мудрост, хибрис и катарза, гнев и освета, тужбалица и обреди, дом и породица. Испити са докторских студија положени с највишим оценама, самостални истраживачки рад, израда пријаве дисертације, јасно и прегледно написано образложење наговештавају једно зрело научно дело. Стога предлагемо Већу да Ђурђини Шијаковић одобри израду докторске дисертације под насловом: *Патња жене у Еурипидовим трагедијама*.

У Београду,
7. марта 2012. године

проф. др Марјанца Пакиж

доц. др Мирослав Вукелић

доц. др Ненад Ристовић

доц. др Душан Поповић

доц. др Гордан Маричић, ментор

